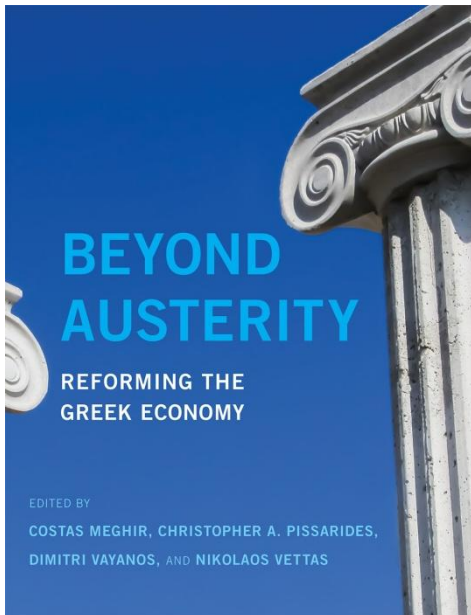

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γκίκας Α. Χαρδούβελης
Πανεπιστήμιο Πειραιώς

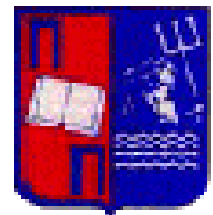
Αθήνα, 2/10/2017

« *Πέρα από τη λιτότητα* »

Συζήτηση για τις προοπτικές ανάπτυξης της
Ελληνικής Οικονομίας

Με την ευκαιρία της έκδοσης του συλλογικού τόμου

*Beyond Austerity: Reforming the Greek
Economy, MIT Press, 2017*

ΣΥΝΟΨΗ

- ❑ Τραπεζική κρίση και στην Ευρώπη την περασμένη δεκαετία. Η ελληνική διαφέρει, αφού ήταν το αποτέλεσμα πρώτα της δημοσιονομικής κρίσης (PSI), και στη συνέχεια της δεύτερης φάσης του 2015
- ❑ Ως αποτέλεσμα, μηδενισμός της μετοχικής αξίας των τραπεζών 2 φορές
 - Με το PSI, τον Φεβρουάριο 2012
 - Με τη δεύτερη φάση της ελληνικής κρίσης, τον Νοέμβριο 2015
- ❑ 4 σημαντικά stress tests, 3 ανακεφαλαιοποιήσεις (δεν απαιτήθηκε ανακεφαλαιοποίηση το Φθινόπωρο 2014 λόγω μετατροπής του DTA σε DTC), μεγάλη αναδιάρθρωση και συγκέντρωση σε 4 συστημικές
- ❑ Σήμερα υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια (κυρίως λόγω DTA), αλλά και σημαντικές προκλήσεις:
 - Στο Παθητικό, μείωση καταθέσεων, περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, και μεγάλη εξάρτηση από την ΕΚΤ με αυξημένο κόστος
 - Στο Ενεργητικό, μη-εξυπηρετούμενα ανοίγματα, μείωση χορηγήσεων
- ❑ Στην αμφίδρομη σχέση οικονομίας-τραπεζών, θα πρέπει πρώτα η οικονομία να τρέξει ώστε στη συνέχεια να βελτιωθούν και οι προοπτικές των τραπεζών, οι καταθέσεις και οι χορηγήσεις
- ❑ Κύρια άμεση πρόκληση τα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια, ενώ το ΔΝΤ απαιτεί δραστικότερα μέτρα (από το 2013 ήταν αυστηρότερο των Ευρωπαίων)

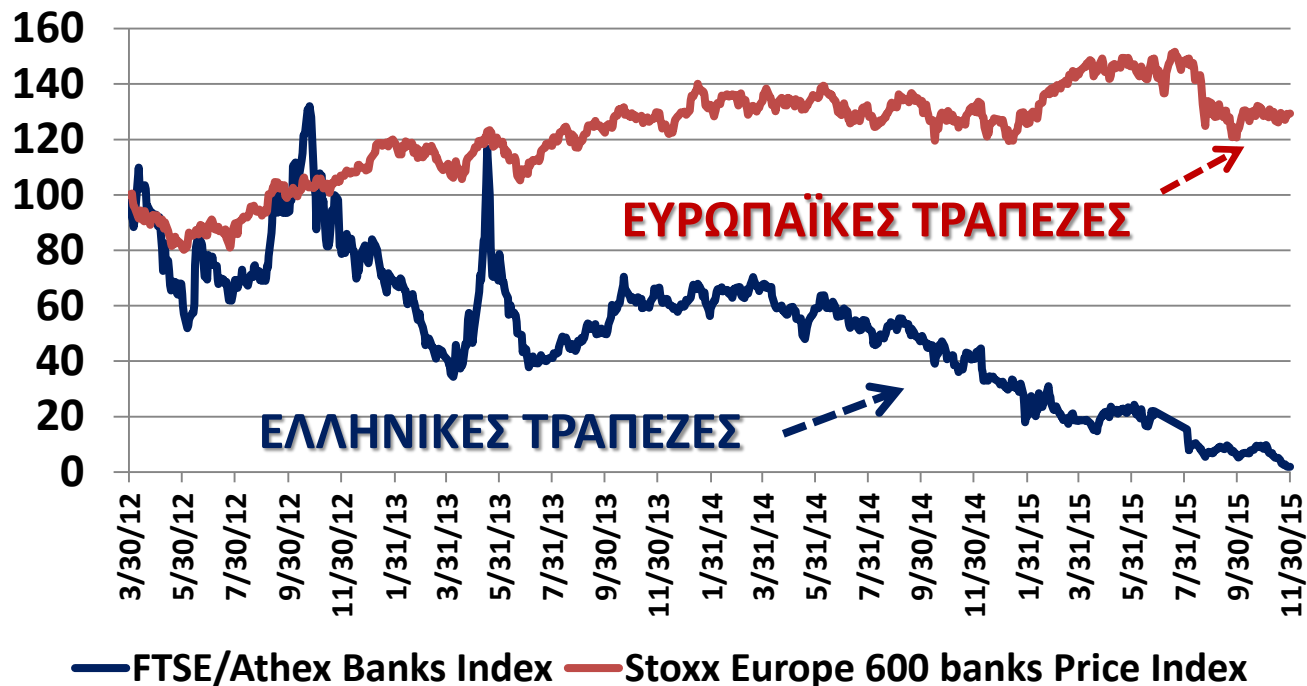
Η ΠΟΡΕΙΑ των ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ στην ΚΡΙΣΗ

- ❑ **European financial stocks** στο **75%** του Σεπτ. 2004, ενώ υπόλοιπη αγορά στο 290%
- ❑ Ο δείκτης ελληνικών τραπεζικών μετοχών σχεδόν στο μηδέν από το τέλος του 2011, ενώ η εικόνα αποκρύπτει και τον δεύτερο μετέπειτα μηδενισμό

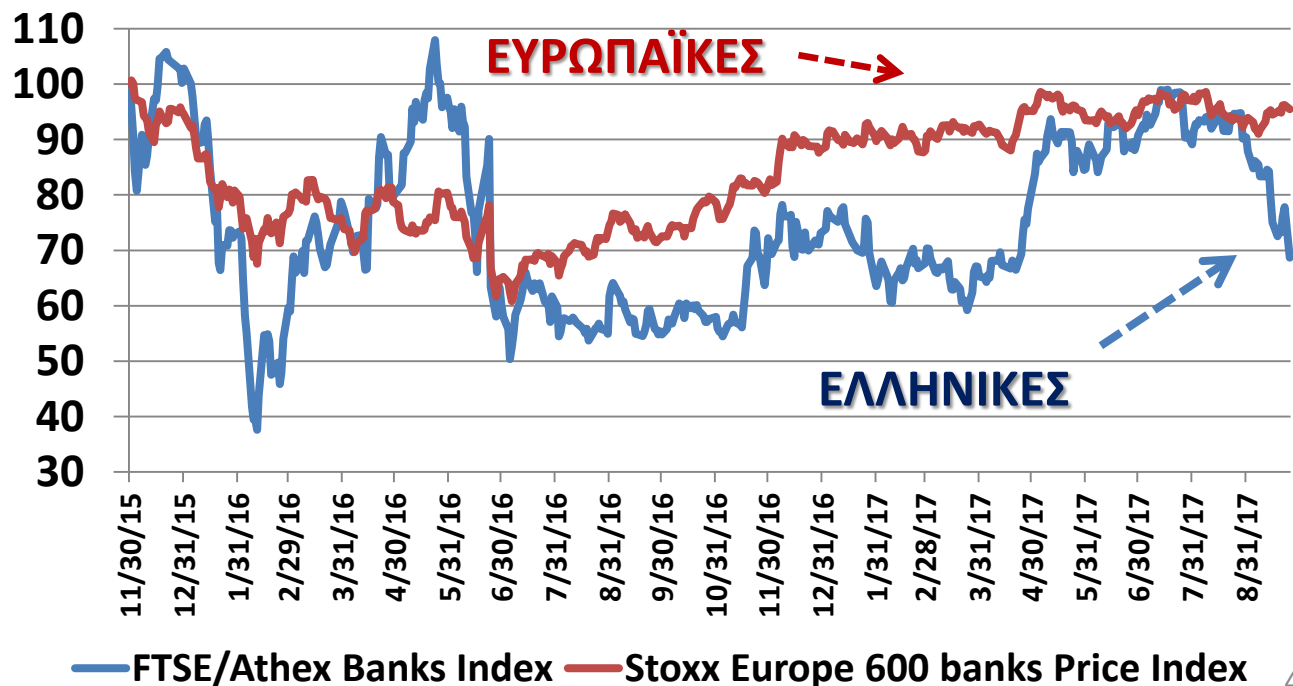
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ = 100 στις 30/3/2012

- ☐ Δεύτερος μηδενισμός της μετοχικής αξίας των ελληνικών τραπεζών τον Νοέμβριο 2015

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ = 100 στις 30/11/2015

- ☐ Μετά την τρίτη ανακεφαλαιοποίηση του Νοεμβρίου 2015, ο δείκτης σταθερά κάτω του 100, σήμερα ~30% κάτω, επειδή ξεκίνησε συζήτηση για νέα ανακεφαλαιοποίηση

ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

July 2012	Piraeus Bank εξαγοράζει:	“Healthy” part of ATE Bank
Oct 2012	Alpha Bank εξαγοράζει:	Emporiki Bank
Dec 2012	Piraeus Bank εξαγοράζει:	Geniki Bank
Mar 2013	Piraeus Bank εξαγοράζει:	Greek networks of: Bank of Cyprus, Cyprus Popular Bank, Hellenic Bank
Apr 2013	Piraeus Bank εξαγοράζει:	Millennium
May 2013	National Bank εξαγοράζει:	FBB
July 2013	National Bank εξαγοράζει:	Probank
July 2013	Eurobank εξαγοράζει:	TT- Hellenic Post Bank, New Proton Bank
Sept 2014	Alpha Bank εξαγοράζει:	Greek network of Citi

- ❑ Ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων μειώνεται από 35 το 2009 σε 17 σήμερα (8 εμπορικές, 9 συνεργατικές)
- ❑ Τέσσερις “significant” ή συστημικές (Piraeus, National Eurobank, Alpha) με το 92% των δανείων και του ενεργητικού
- ❑ Πολλές ξένες τράπεζες αποχωρούν (Societe Generale, Credit Agricole, BCP, Citi)
- ❑ Η κρίση του 2013 στην Κύπρο φέρνει την εξαγορά των κυπριακών θυγατρικών
- ❑ Κεφαλαιακή ενίσχυση των 4 συστημικών με €50,6 δις [(o/w € 27,9bn by HFSF), €64 δις σε όλο το τραπεζικό σύστημα]
 - Το 2013, €28,6bn (o/w HFSF €22,5bn), το 2014, €8,3bn (all private), το 2015, €13,7bn (o/w HFSF €5.4bn in €1.4 common shares plus €4.1 in CoCos, o/w €2.0bn repaid)

ΔΥΟ ΦΑΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ: ΠΑΘΗΤΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

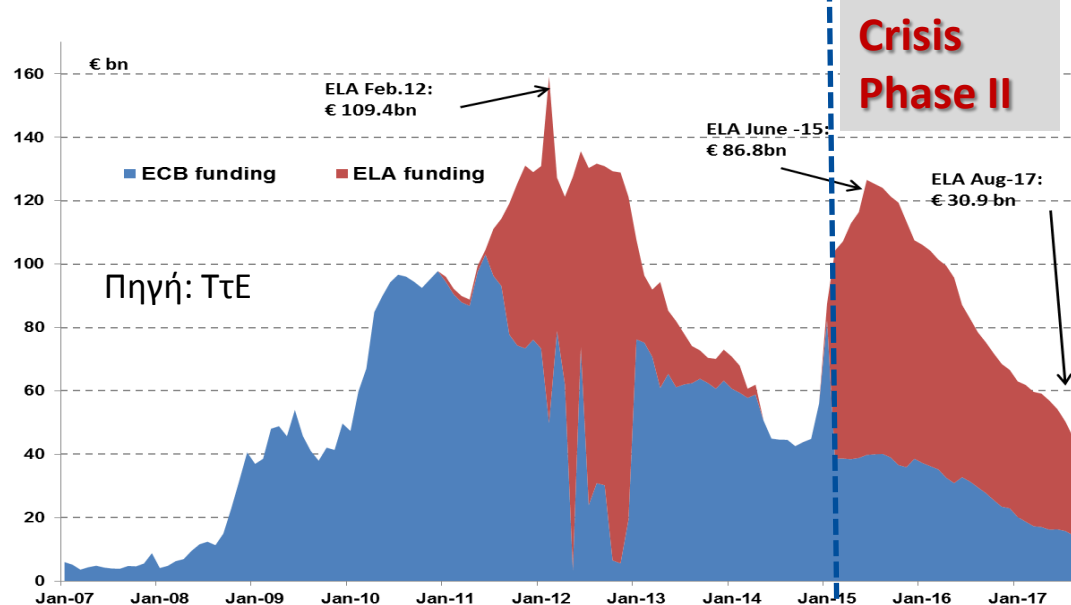
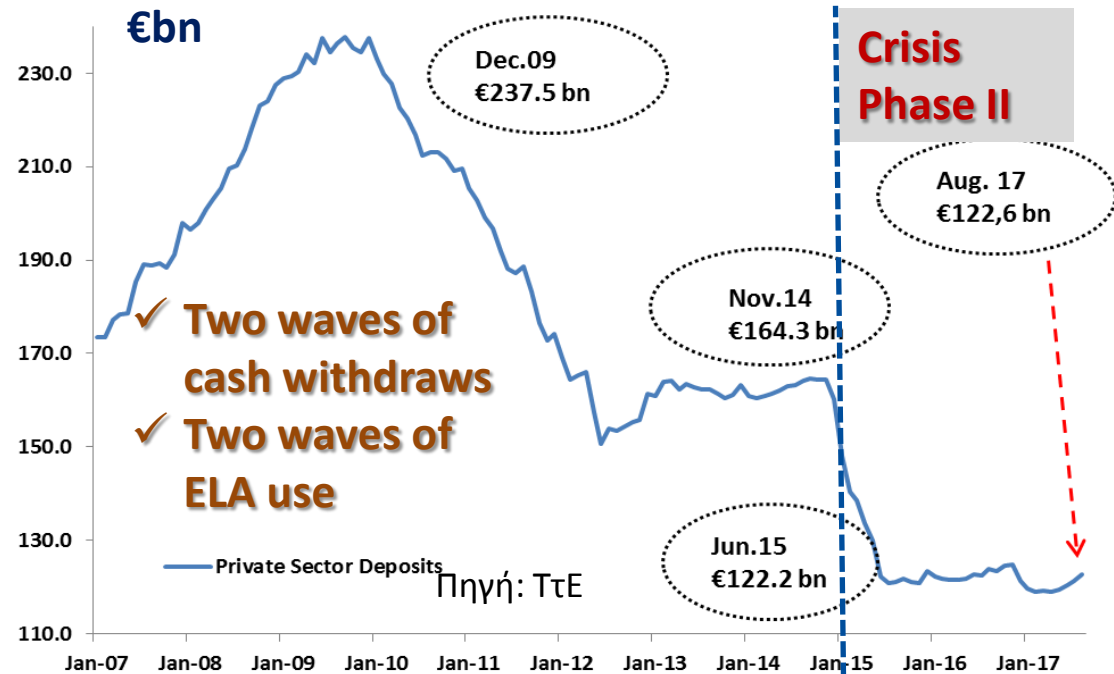
□ Δεύτερο κύμα αναλήψεων το 2015, νέο πάγωμα διατραπεζικής και νέα εξάρτηση από το ακριβό Emergency Liquidity Assistance:

- ELA μηδέν στο τέλος του 2014, αλλά εκτινάχθηκε εκ νέου το 2015
- Σήμερα ~€31 δις και μειώνεται
- Capital controls από Ιούνιο 2015
- Έλλειψη αξιοπιστίας → καμμία αύξηση στις καταθέσεις
- Επάνοδος ECB waiver το Ιούλιο 2016, σταδιακή μείωση ELA

□ Τιμές τραπεζικών μετοχών σχεδόν στο μηδέν 11/2015, Απώλεια €25 δις Δημοσίου

□ Συμμετοχή Δημοσίου μειώθηκε μετά την 3^η ανακεφαλαιοποίηση: NBG (40.4%), Piraeus (26.4%), Alpha (11.0%), Eurobank (2.4%)

□ Υψηλό ποσοστό εποπτικών κεφαλαίων 17,1%, αλλά τα 2/3 είναι DTA

ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ - Ιούνιος 2017

	Πειραιώς	Εθνική	Eurobank	Alpha	Σύνολο
1. Ενεργητικό (€εκ.)	73.918	69.873	64.105	62.710	270,516
2. Σταθμισμένο Ενεργητικό (RWAs, € εκ.)	52.248	39.014	38.990	49.162	179,925
3. RWAs / Ενεργητικό	70.7%	55,8%	60,8%	78,4%	66.5%
4. Μετοχικό Κεφάλαιο (€ εκατ.)	7.580	6.762	5.928	9.173	29,443
5. DTA (€ εκατ.)	5.329	4.917	4.897	4.479	19,622
6. DTA/Μετοχικό Κεφάλαιο	70,3%	72,7%	71,2%	48,8%	66.6%
7. Εποπτικό Κεφάλαιο, CET1 (€ εκατ.)	8.829	6.451	6.772	8.800	30,852
8. CET1/RWAs	16,9%	16,5%	17,4%	17,9%	17.1%
9. CET1 χωρίς CoCos & Prefs (€ εκατ.)	6.789	6.451	5.822	8.800	27,862
10.[CET1 χωρίς CoCos & Prefs] / RWAs	13,0%	16,5%	14,9%	17,9%	15.5%

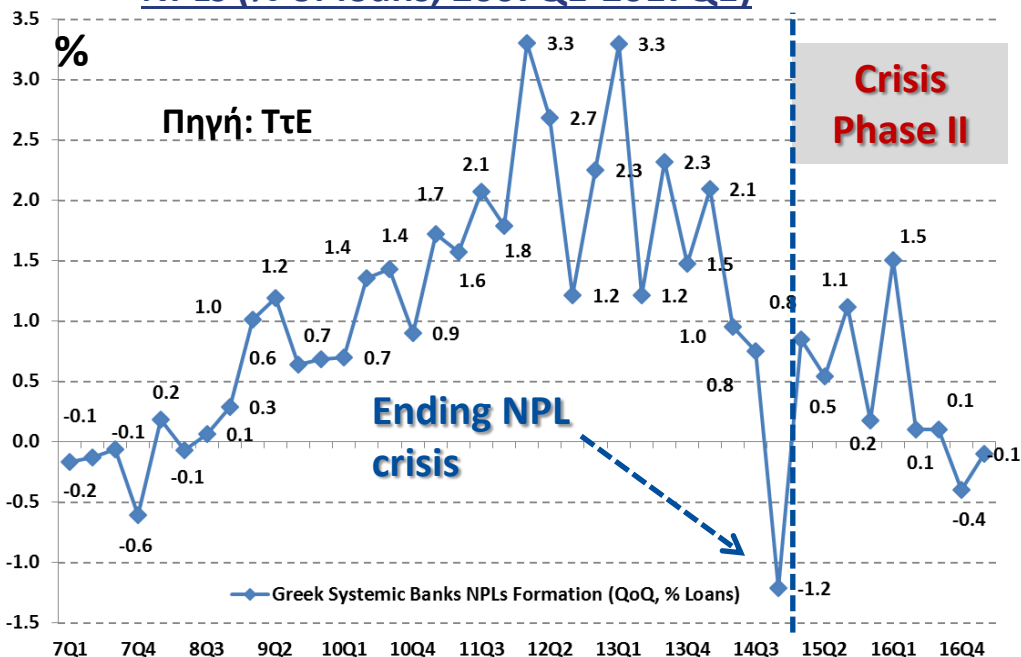
Σημειώσεις:

- a) Η Πειραιώς κατέχει υπό-όρους Μετατρέψιμα Ομόλογα σε Μετοχικό Κεφάλαιο (CoCos) αξίας €2.040 εκατ. Η Eurobank διαθέτει €950 εκατ. Προνομιούχες Μετοχές (Prefs) του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες λήγουν το 2018.
- b) Το Εποπτικό Κεφάλαιο (Core Equity Tier I ή CET1) μπορεί να είναι μικρότερο του Μετοχικού Κεφαλαίου εξαιτίας εποπτικών φίλτρων και άλλων μεταβολών που επιφέρει η νομοθεσία για την κεφαλαιακή επάρκεια CRR 573/2013.

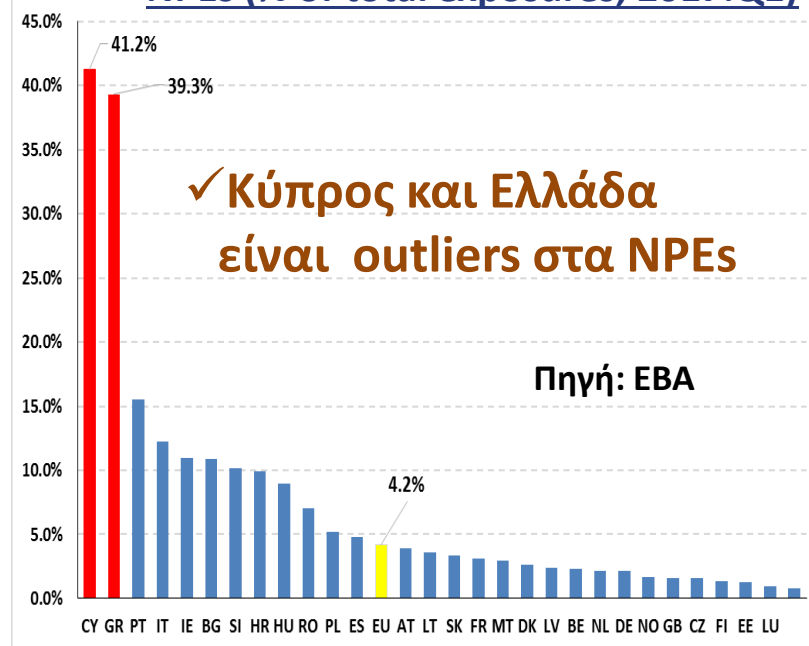
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα με βάση τα δημοσιευμένα στοιχεία εξαμήνου των τραπεζών.

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ: ΝΡΕs

NPLs (% of loans, 2007Q1-2017Q1)

NPEs (% of total exposures, 2017:Q1)

Στόχοι 2017-2019 μείωσης των ΜΕΑ (NPEs) και ΜΕΔ (NPLs):

A. Επιχειρησιακοί Στόχοι Αποτελεσμάτων	Ιουν. 2016	Σεπ. 2016	Δεκ. 2016	Μαρ. 2017	Ιουν. 2017	Σεπ. 2017	Δεκ. 2017	2018	2019
Στόχος 1: Υπόλοιπο (πριν από προβλέψεις) ΜΕΑ	106,9	106,9	105,8	105,2	103,4	102,0	98,2	83,3	66,7
Δείκτης Παρακολούθησης: Δείκτης ΜΕΑ	50,5%	50,9%	50,5%	50,6%	50,0%	49,6%	48,0%	41,8%	33,9%
Στόχος 2: Υπόλοιπο (πριν από προβλέψεις) ΜΕΔ	78,3	78,1	76,3	74,7	72,4	70,5	65,9	53,0	40,2
Δείκτης Παρακολούθησης: Δείκτης ΜΕΔ	37,0%	37,2%	36,4%	36,0%	35,0%	34,3%	32,2%	26,6%	20,4%

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ & ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ - Ιούνιος 2017

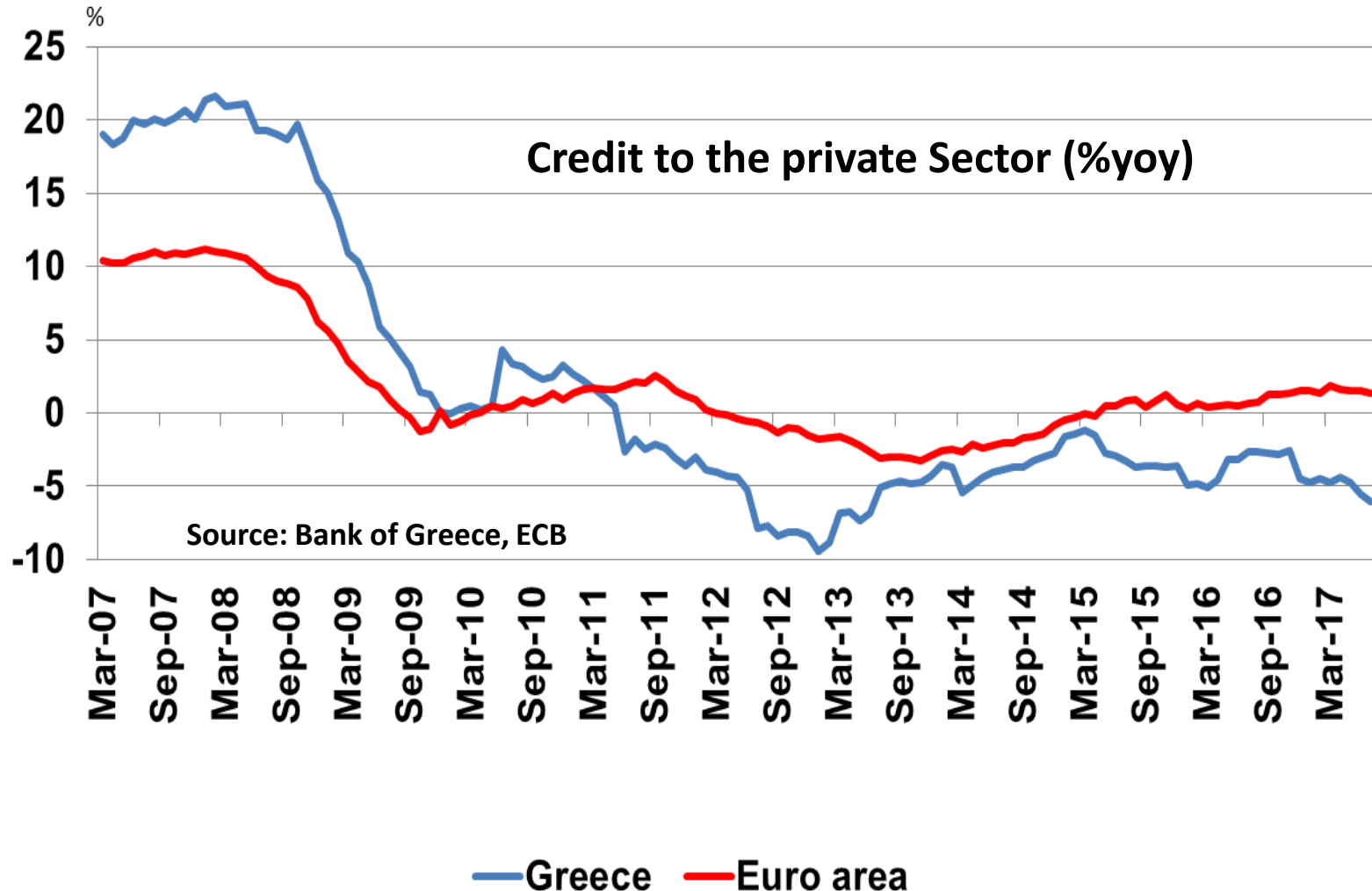
Group, 6/2017	Πειραιώς	Εθνική	Eurobank	Alpha	Σύνολο
1. Total Loans (€κατ.)	62.000	43.750	50.200	59.100	215.050
2. Non-Performing Exposures (€εκ)	34.900	19.700	22.100	31.700	108.400
3. NPE ratio	52,3%	45,0%	44,1%	53,7%	50,4%
4. Non-Performing Loans (€κατ)	23.000	14.800	17.300	22.200	77.300
5. NPL ratio	37,1%	34,0%	34,6%	37,6%	36,0%
6. Provisions (€κατ.)	7.564	10.968	11.304	12.322	42.158
7. Εποπτικό Κεφάλαιο, CET1 (€ εκ.)	8.829	6.451	6.772	8.800	30.852
8. Unreserved NPEs/CET1 = (2-6)/7	3,10	1,35	1,59	2,20	2,15
9. Unreserved NPLs/CET1 = (4-6)/7	1,75	0,59	0,89	1,12	1,14

Σημειώσεις: Στο **χειρότερο δυνατό σενάριο** όπου χάνεται όλη η αξία των μη-εξυπηρετούμενων δανείων, Εθνική και Eurobank έχουν τα απαιτούμενα εποπτικά κεφάλαια και τις προβλέψεις για να καλύψουν μια ολική καταστροφή. Αν όμως, χαθεί όλη αξία από τα μη-εξυπηρετούμενα ανοίγματα (που είναι και περισσότερα), τότε καμμία συστημική τράπεζα δεν ανταπεξέρχεται. Παρατηρήσατε ότι αν στις σειρές 8 και 9 στον παρονομαστή χρησιμοποιηθεί το λογιστικό κεφάλαιο χωρίς το DTA, τότε η εικόνα επιδεινώνεται.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα με βάση τα δημοσιευμένα στοιχεία των τραπεζών.

ΜΕΤΑ τη ΔΙΕΘΝΗ ΚΡΙΣΗ, ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ η ΠΤΩΣΗ στον ΡΥΘΜΟ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ

- Δύσκολη η ανάκαμψη των χορηγήσεων όσο το ποσοστό των ΝΡΕs παραμένει υψηλό και η οικονομία σέρνεται

ΤΙ ΕΠΙΦΥΛΑΣΣΕΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ στις ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ;

- **Μεσοπρόθεσμα οι τράπεζες αναμένεται να ξεπεράσουν τις δυσκολίες**
 - Έλεγχος αντοχής το 2018 αναμένεται να μην απαιτήσει πολλά επιπλέον κεφάλαια αφού ο έλεγχος του 2015 ήταν ιδιαίτερα αυστηρός και θωράκισε τις τράπεζες
 - Η κερδοφορία τους βελτιώνεται καθώς η οικονομία βελτιώνεται οριακά
 - Στο χώρο των τραπεζών, το brain gain του 1990-2008 δεν αντιστράφηκε ακόμα σε brain drain
 - Βέβαια ο βαθμός επιτυχίας είναι συνάρτηση και της πορείας των NPLs, η μείωση των οποίων είναι οπισθοβαρής

- **Μακροπρόθεσμα η πορεία τους θα εξαρτηθεί κυρίως από την πορεία και της ελληνικής οικονομίας**
 - Οι προβλέψεις για την οικονομία δεν είναι αισιόδοξες, αφού καμμία οικονομία με ουσιαστικό οριακό φορολογικό συντελεστή άνω του 70% δεν μπορεί να αναπτυχθεί με ταχύτητα.
 - Τα τελευταία 2,5 έτη τα προβλήματα παραγωγής, θεσμών, δυσλειτουργίας του κράτους έχουν επιταθεί, ενώ ζούμε υπό καθεστώς περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων